

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrtletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 25. septembra 1938.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrúžna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Pozabljena dvajsetletnica

Mi kar ne pridemo že dolgo iz bolj ali manj umestnega praznovanja raznih obletnic, popolnoma smo pa pozabili na slavljenje dvajsetletnice ustanovitve slovenskega »Narodnega sveta«. Več kot značilno za naše gnile politične in strankarske razmere je, da je ni niti z besedico omenil niti en list. Iz vseh okoliščin bi lahko sklepali, da se je izvršilo to namenoma, saj je že ime »Narodni svet« glasna obtožba vsega našega povojnega politikarjenja.

Kaj je »Narodni svet«? Najvišja stopnja, zlasti politična, ki se ji morajo podrediti vsi činitelji v narodu. Sestavljajo ga vsi legitimirani vodilni činitelji naroda, tako da predstavlja v resnici voljo vsega naroda, ki oblikuje tudi vsenarodni program in v smislu katerega so dolžni potem delati prav vsi činitelji in udje dotičnega naroda, zlasti politični, če se nočejo sami izločiti iz vsenarodnega občestva. Take »Narodne svete« so imeli že davno pred vojno celo Čehi in avstrijski Nemci, čeprav njih narodni obstoj ni bil v nobenem pogledu ogrožen, tem večja nujnost je bil pa za majhne narode, ki so morali osrejevati in smotrno uporabljati prav vse svoje narodne sile, če so se hoteli uveljaviti že v predvojnem narodno političnem prerivanju.

Samo Slovenci smo bili seveda brez njega, ker smo bili tudi brez vsakega narodnega programa. Delali smo plitko in zgolj strankarsko vaškostolno politiko, nikoli pa ne narodne, zato navzlic našemu težkemu položaju do ustanovitve »Narodnega sveta« seveda niti priti ni moglo. Avtoriteta »Narodnega sveta« se more uveljaviti le pri kulturnem in politično zrelem narodu, a slovenske politične stranke nikoli niso reflektirale na politično zrele in res načelno vzgojene pripadnike, temveč le na priganjače, ki naj bi slepo sledili strankarskim malikom, ne pa načelom.

Edini, ki se je izmed strankarjev med vojno dvignil iznad žalostnega povprečja, je bil dr. J. Ev. Krek. Samo ta je začel že leta 1915, brez ozira na stranke zbirati vse pozitivne slovenske narodne elemente in oblikovati nekak slovenski narodni program. Le žal, da je prišel šele do splošnega gesla in ne tudi do določne oblike. Tudi majška deklaracija, ki jo je izdelal po češkem vzorcu poseben odbor »Jugoslovanskega kluba«, je bila namreč le nekako geslo, a še ne izoblikovan program.

To geslo je potem po zaslugi škofa dr. Jegliča od jeseni l. 1917. do poletja l. 1918. vzvalovilo ves slovenski narod in ga združilo v enotno fronto, a logični in nujni nasledek tega gibanja je bila potem ustanovitev slovenskega »Narodnega sveta« na Veliki Šmaren l. 1918. Za predsednika je bil izvoljen dr. Korošec.

Toda že takrat se je pokazala popolna naša nesposobnost. Edini mož globljih vidikov in širših konceptov, dr. J. Ev. Krek, je bil mrtev, njegovi majhni nasledniki pa z »Narodnim svetom« niso vedeli kaj začeti. Eno glavnih vprašanj ob ustanovitvi je bil — strankarski ključ, po katerem so ga sestavili, in s tem je bilo glorijskega konca. Frazerji so ga nujno izpremenili v — frazo.

Medtem ko je češki »Narodni svet« v resnici vodil vso češko narodno politiko do popolne narodne osvoboditve in je do podrobnosti organiziral ves prevrat, tako da je slednji Čeh vedel, kje je njegovo mesto, ko zadoni tromba, pa ni imel slovenski »Narodni svet« po svoji ustanovitvi — niti ene seje več. Ali si moremo misliti večjo obtožbo brezbržnosti in nesposobnosti opraviteljev, kot je to žalostno dejstvo? Kdo se bo potem še čudil, da smo bili mi Slovenci izmed vseh avstrijskih narodov na prevrat organizatorično morda najmanj pripravljeni in da smo bili v enem najusodnejših trenutkov slovenske zgodovine brez vsakega programa. Kdor ve, kako so sestavili znamenito »Narodno vlado«, ta se ne bo čudil, da nam

je zapravila vse, kar se je tedaj sploh zapraviti dalo.

Sicer pravijo, da je zgodovina učiteljica, ki še nikoli ni nikogar ničesar naučila, vendar v to ne moremo popolnoma verovati. Mi Slovenci glede tega ne moremo govoriti iz svojihkušenj, kajti mi celotne svoje politične zgodovine še sploh nimamo napisane, a vsaj teoretično bi morala biti ravno politična zgodovina najsijajnejše sredstvo

Slovenci v Beneški Sloveniji

Pod tem naslovom beremo v »Istri«:

V zapuščini pok. dr. Tume je ostalo mnogo zapiskov, ki kažejo na njegovo veliko zanimanje zlasti za Beneško Slovenijo in Rezijsko in ki v glavnem še niso objavljeni. Spodaj prinašamo nekaj takih Tumovih zapiskov, ki se tičejo Beneških Slovencev oz. najzahodnejšega odtenka našega naroda.

Italijanski geograf Canestrelli je v »Rivista geografica italiana 1914« poročal o ljudskem številu v Italiji leta 1911 ter izbral številke, ki se tičejo števil Slovencev v Furlaniji. V okraju St. Peter ob Nediži, ki je obljuden celoma po Slovincih, šteje 17.291 duš; v okraju Tarčent sta šteti le dve občini kot v celoti slovenski s 6.635 prebivalci, in sicer Platišče in Brdo (Lusevera); v občini Neme (Niemis), ki šteje 6.266 prebivalcev, je le še 1305 Slovencev. V okraju Mužec (Moggio) je edina občina Rezijska, ki je v celoti slovenska in šteje 4671 prebivalcev. V okraju Čedad so štiri občine deloma slovenske: Ahtan (Attimis) s 4237 prebivalci od katerih je 1897 Slovencev, Fojda (Faedis), ki šteje 5080 prebivalcev s 1570 Slovinci, Torjan (Torreano) s 3503 prebiv. in 802 Slovencev, Praprotno z 2246 prebivalci in 1250 Slovinci. V okraju Humin (Gemona) je v občini Montenars slovenska vas Flajpan s 777 prebivalci. Skupaj je torej nediških Slovencev (Slavi del Natisene) 17.291, trških Slovencev (Slavi del Torre) 12.986, idrijskih Slovencev (Slavi dell Iudrio) 1250 in Rezijskih (Slavi di Resia) 4671 — vsega je v provinci videmski 36.178 Slovencev.

Oddelek nediških in idrijskih Slovencev tvori eno kompaktno skupino, na katero vpliv italijanskega elementa ni posebno občuten, medtem ko se vedno bolj razširja med trsko skupino.

Canestrelli pristavlja, da je težko ugotoviti, ali število Slovencev raste ali pada, ker se je ljudska števila 1911 vršila po drugi metodi kakor prejšnje, vendar je prepričan, da število raste, ker se je povečala rodilnost, ki presega potujčevanje in izseljevanje.

K temu opažamo, da šteje Rutar (»Beneška Slovenija«) za 1881. leto 27.684, za 1895. leto pa 31.778 videmskih Slovencev.

Profesor Giovanni Martinelli je na podlagi ljudskega štetja 1901 ugotovil za Rezijsko pre-

avgust Bercieri:

Mednarodna filmska razstava in Jugoslavija

Italijani so, skrbeč za tujski promet, že zdavnaj spoznali, da je mogoče pritek tujcev znatno povečati z mednarodnimi razstavami. Da pa posamezna mesta ne bi tekmovala med seboj z enakimi razstavami, so določili vrsto razstav raznim mestom. Tako so Benetkam prisodili umetnostne razstave, ki jim tudi najbolj ustrezajo. Posrečilo se jim je pridobiti skoraj vse evropske in tudi zunajevropske države, da so v beneških vrtovih postavile svoje paviljone, v katerih redno razstavljajo dela slikarjev in kiparjev. Tukaj ima tudi Jugoslavija svoj paviljon.

za politično šolanje naroda. Ob desetletnici poloma Avstrije smo izdajali frazaste spise in sestavke ter prirejali parade, ob dvajsetletnici bi bil pa menda že čas, da vsaj začnemo kritično premo-trivati tedanje usodne dogodke.

Ob dvajsetletnici našega »Narodnega sveta«, ki je več kot značilen simbol naše popolne politične nezrelosti, ni o njem nihče niti črnil. Ali je to znak slabe vesti ali popolne cinične otopelosti za življenjska vprašanja našega naroda? Toda sodbi zgodovine se ne bo ognil nihče in z nobenimi sredstvi.

V. Z. Ž.

bivalce, od teh le 2467 doma (ostali večinoma pohiševalci in obrtniki največ na Avstrijskem in v Nemčiji).

Šempeterski okraj ima za čisto slovenski, od 2698 družin jih šteje 2673 slovenskih.

Vinzenzo Bollani je leta 1588 štel za čedadsko ozemlje 80 občin in 13.458 duš, od teh 2569 Slovencev v 50 vaseh v gorah in 6 v ravnini.

Domenico Bon l. 1595 šteje na istem prostoru 14.000 duš, od teh 2.700 v »Schiavonia«, Alvise Marcello l. 1599. pa 12.000 duš, od teh 3.400 v Sloveniji. Leta 1766. je beneška republika prvič sestavila popis prebivalstva in sicer po farah. — Breginj se je štela pod Neme, Logja pod Ahtan, Golobrd, Mernik, Skrilje, Vrhpolje pod Praprotno (te vasi so sedaj avstrijske), šempeterski okraj je štel 9645 duš. Avstrijski popis leta 1802. po graščinah je naštel tam 11.477 duš. Pod Napoleonom 1806—1814 so bili Slovenci združeni v departementu Nadiža (Čedad, St. Peter in Fojda), ki pa je obsegal tudi sedaj avstrijske vasi Breginj, Robodišče, Staro selo, Potok, Kred, Borjana, Dolenja, Livek. Ko je zopet nastopila avstrijska vlada l. 1815., je našela v šempeterskem okraju 10.450 duš, leta 1836. 13.459, leta 1846. 13.658 duš. Pod novo Italijo so se vršila štetja 1871, 1881, 1901 in 1911, za šempeterski okraj 14.051, 14.259, 15.699, 17.291 duš.

Imeli bi torej za najčistejši slovenski okraj šempeterski: leta 1588 — 2.569, leta 1766 — 9.545, leta 1815 — 10.450, leta 1836 — 13.495, leta 1846 — 13.658, leta 1871 — 14.051, leta 1881 — 14.259, leta 1901 — 15.699, leta 1911 — 17.291 duš.

Zanimivo je, da italijanska statistika ugotavlja, da imajo prebivalci v slovenskem šempeterskem okraju najvišji stas v celi Italiji, t. j. 168,92 cm povprečno. Že leta 1599. je benečanski upravitelj Alvise Marcello poročal: »sono quasi tutti bellissimi uomini e dei piu alti«.

K omenjenim statistikam, ki so posnete točno in dobesedno po dr. Tumovem zapisku, bi dodali še sledeče: Dr. Čermelj je v svoji brošuri Slovenci in Hrvatje pod Italijo po statistikah ugotovil, da je štela Beneška Slovenija z Rezijsko l. 1921. 47.431, leta 1931. 41.435, leta 1936. 38.519 prebivalcev, na žalost pa tu ni ugotovljeno razmerje med Slovenci in Italijani.

osem filmov, ki pa velja za sedaj samo za Ameriko, ker nobena druga država ne producira na leto več ko dvesto filmov, ki so potrebni, da pripuste osem filmov. Male države, katere nimajo velike produkcije, so zastopane predvsem s kulturnimi filmi, ki predstavljajo znamenitosti tistih narodov. Le redke so evropske države, ki sploh niso zastopane. Toda med te spada tudi Jugoslavija, ki jo v tem pogledu daleč prekašajo dosti manjše države.

Zalostna resnica je, da niti Srbi niti Hrvati nimajo nobenega vsaj malo pomembnega filma, medtem ko imamo Slovenci dva filma: »V kraljestvu Zlatoroga« in »Triglavske strmine«, ki sta pa še iz dobe nemega filma in bi ju danes ne mogli več predstavljati v zamejstvu. Dejstvo, da vsi trije južnoslovenski narodi v Jugoslaviji do danes niso mogli napraviti niti enega poštenega filma, ki bi podajal njih življenje, šege in navade, je prav slabo znamenje kulturne višine.

Sicer so v Zagrebu in Belgradu nekatera podjetja, ki se ukvarjajo s filmsko produkcijo, toda večinoma delajo samo reklamne filme in le izjemoma napravijo še kakšen kulturni film. »Prosvetni film« v Belgradu pa je napravil nekaj propagandnih filmov, kot n. pr. »Manevri naše armade« in podobne. Čeprav ta podjetja niso na primerni višini in niso sposobna, da bi napravila večje filme, je kljub temu treba obžalovati, da tudi njihova delavnost ne napreduje, ampak nazaduje. Vsa ta podjetja so izdelala v letu 1933. skupaj 190 reklamnih in kratkih kulturnih filmov. V poznejših letih pa je njihova produkcija nazadovala tako daleč, da so v lanskem letu izdelala le še 61 reklamnih in kulturnih filmov, kar se pravi, da niso dosegla niti ene tretjine izdelanih leta 1933.

Ko smo ugotovili to neverjetno dejstvo, se nehote vprašamo, kaj je vzrok, da država s petnajstimi milijoni prebivalcev, od katerih celo velik del živi od tujskega prometa, v tem pogledu tako daleč zaostaja za drugimi. Naravnost neverjetno je, da producira češko-slovaška republika, ki ima približno prav toliko prebivalcev kot Jugoslavija, na leto nad petdeset normalnih igralskih filmov. Ravno tako je razlika med številom kinematografov v eni in drugi državi naravnost neverjetna. Medtem ko je v Jugoslaviji skupaj vseh kinematografov 353, jih ima Češko-Slovaška 1851. Od teh

igra pri nas vsak dan 101 kinematograf, ne Češkem pa 504. Povprečna cena vstopnice je na Češkem bistveno nižja kakor pa pri nas, skupni inkaso kinematografov pa je sedemkrat tako velik kot pri nas.

Če pa pogledamo, kakšno stališče zavzema v tem pogledu ena ali druga država, bomo videli, da je tudi v tem pogledu obremenitev velikanska. V naši državi znaša obremenitev kinematografov s strani države in samouprav nad 40 odstotkov kosmatih prejemkov. Na Češko-Slovaškem dosega te obremenitve le 20 odstotkov. Uvozna carina in cenzurni stroški za en igralni film znašajo pri nas nad 40.000 din. medtem ko znašajo na Češko-Slovaškem ti stroški le 18.000 din. Razen tega je med obema državama še druga velika razlika, namreč ta, da Češko-Slovaška od uvoženih filmov pobrane pristojbine porabi za podporo za izdelovanje novih filmov, medtem ko pri nas o tem ni nobenega govora.

Da bo slika popolna, navajamo še to, da se dele kosmati dohodki povprečnega kinematografa v Ljubljani na tale način: za državno takso z banovinsko in občinsko doklado in gledališki dinar odpade 41,5%, za občinsko uvoznino 5%, za policijsko nadzorovanje 4%, za neposredne davke 3%, za reklamo 7,5%, za izposojnino filma 25%. Tako ostane kinematografu za pokritje najemnine, plač osebja, elektrike, obratnih potrebščin itd. za dobiček ali izgubo vsega nič več kot 14% skupnih prejemkov.

Pri takem stanju je seveda čisto razumljivo, da tudi Slovenci ne moremo priti do lastne filmske produkcije. Ni pričakovati v tem pogledu nobenega napredka, dokler bodo država, banovine in občine videle v filmu in kinematografih samo predmet, ki ga lahko po mili volji obremenjujejo, a na drugi strani zanj ničesar ne žrtvujejo.

Opomba uredništva: Pričujoči sestavek smo prejeli naravnost od pisca, ki ga je pa pretekli teden priobčil obenem tudi v »Filmski reviji«, ki izhaja v Zagrebu in ki v Sloveniji nima naročnikov. Ker pojasnjuje sestavek tudi filmske in kinematografske razmere v Sloveniji, je sestavek tudi za Slovence zanimiv. Dober slovenski film bi bil za slovenstvo najboljša propaganda v zamejstvu, še boljša kot kajiga, posebno slovenski kulturni film, če bi ga imeli. Treba nam bo misliti nanj!

Opazovalec

Grozdni sejem s političnega gledišča

V vseh kulturnih državah prirejajo posamezne organizacije, ki jih podpirajo seveda oblasti, vsako leto grozdne sejme, ki jim pravijo tudi »grozdni dnevi« ali »grozdni teden«. Uspeh teh prireditev je prav razveseljav. V času grozdnega tedna kmet pri uvozu grozdja v mesto ne plača nobenih davščin ter more tako nuditi lepo in zdravo grozdje poceni. Za dober odjem je preskrbljeno, saj so

pred tem prireditelji (brezplačni seveda) že poskrbeli, da je propaganda za grozdni teden zajela vse sloje, različna dobrodelna in šolska društva pa so namenila toliko in toliko za nakup grozdja najbolj potrebnim revnim bledečnim mestnim šolarjem in onemoglim revežem ter hiralcem, ki si grozdja sami ne bi mogli kupiti.

V vseh bolj ali manj kulturnih državah so oblastniki sprevideli, da ni, da bi zdravilno vrednost grozdja izrabljali le bogatini, ki si morejo privo-

rodne galerije«, ki so jih pisali posebno leta 1935., ko je bila »Narodna galerija« preurejena, ljudje, ki niso sodelovali pri njeni ustanovitvi in ki tudi pred tem časom pri teh stvareh niso bili zraven in so zato pisali napačno ali pa površno.

1. Kako je nastala in bila izoblikovana misel o »Narodni galeriji«

Prva slovenska umetnostna razstava, ki je bila leta 1900. v ljubljanskem »Mestnem domu«, je pokazala, da je oblikujoča umetnost spet oživela med nami. Stopilo je na dan novo pokolenje slikarjev in kiparjev; prvič so razstavili skupaj Vesel, Jakopič, Jama, Sternin in Grohar, Zajc in Berneker, z njimi pa tudi cela vrsta starejših oblikujočih umetnikov. Ustanovljeno je bilo tisti čas tudi »Slovensko umetniško društvo«. Mladi oblikujoči umetniki so hoteli začeti delati doma, ne več na tujem. Mislili so na vse mogoče stvari, kako bi si zagotovili eksistenco in kako bi zbudili zanimanje občinstva za oblikujočo umetnost. Iskali so stikov povsod, našli so jih pa zaenkrat malo, še največ pa pri takratnem ljubljanskem županu Ivanu Hribarju, ki je imel ob strani umetnostnega kritika dr. Miljutina Zarnika na ljubljanskem magistratu in ki je začel nakupovati umetnine domačih umetnikov za mestno občino gotovo predvsem zato, da bi jim stvarno pomagal, ko zasebnih naročil ni bilo. cerkve pa so naročale, kolikor so rabile slik in kipov, pri obrtnikih in v tujini. O prvi slovenski umetnostni razstavi je napisal Ant. Aškerc, ki je bil ljubljanski mestni arhivar, l. 1900. poročilo v »Ljubljanskem Zvonu« in je k sklepu v nekaj vrstah omenil tudi, da bi bilo potrebno, da bi ustanovili v Ljubljani »posebno galerijo za upodabljanje umetnosti (slike, kipi itd.)«. Aškerc je omenil, »da se je temeljiti galeriji že položil v deželni muzeju »Rudolfinu«, bilo bi pa želeli le, da bi imeli upodabljanje umetnosti svoje primerne prostore. Mecen, ki bi nakupil najlepše umotvore prve slovenske umetnostne razstave za narodno galerijo slik in skulpture, bi si zaslužil slavo pri vseh izobraženih, napredno mislečih Slovincih. Kje je ta mecen z veliko mošnjo in velikim srcem?«

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

ščiti draga zdravljenja z grozdem v posebej za to določenih sanatorijih, marveč da morajo postati znanstveni izsledki o vitaminski praktično koristni za slehernika. Dobro izkušnje v prirejanju grozdnih tednov so si medtem pridobili že tudi Hrvati in celo Srbi.

Letos je vendar tudi pri nas od nekdaj prišla pobuda za prireditev grozdnega tedna. Žene, organizirane v tej in tej združbi, so se spomnile, da bi bila grozdna akcija tudi za naše razmere priporočljiva. Priznanje zaslužijo, saj bi izvedena akcija pri nas in za nas ne bila samo dobra, marveč je nujno potrebna.

Slovenski kmet gotovo denar krvavo potrebuje. Za grozdje bi dobil vsaj toliko, če ne več, kot za vino, samo s tem razločkom, da bi mu odpadlo delo s pripravljanjem vina ter da bi denar dobil takoj, medtem ko bi na skupiček za vino moral čakati mesec in več, če bo vino sploh mogel prodati.

Za bledečne šolske otroke po mestih, zgarane hiralce po raznih zavetiščih in mestne ljudi na sploh, ki jim danes za denar po večini trda prede in si morejo drago grozdje privoščiti kvečjemu v mislih, bi grozdni teden pomenil nepoznan užitek in korak k zdravju.

En sam teden brez pristojbin in užitnin na grozdje je za kmeta gotov denar, za meščana pa iskra zdravja! Vsakdo sprevidi, da se zamisel more in mora izpeljati, saj vsakdo upravičeno upa, da bo oblast zadevo podprla, vse slovensko časopisje pa prav gotovo ne bo zamudilo priložnosti, da s propagando in poukom pomaga koristni stvari do uresničitve.

Menim, da se sedaj zaveda že vsakdo, da vodi čezmeren konzum alkoholnih pijač Slovence v pogubo in da bo vsak, ki mu je zdravje in rast slovenskega človeka pri srcu, podprl koristno prireditev, katere glavni namen je: znižati vinski pridelek.

Aškerčeve opombe so bile zapisane bolj mimo-grede in je Aškerc imel v mislih le spopolnitev deželne muzeja, kjer je bilo zbranih nekaj starejših umetnin, pa tudi nekaj del takrat še živečih umetnikov. Aškerčeva misel je bila brez načrta in brez sistema in ni povzročila kakšnega dejanja. Oblikujoči umetniki so še naprej razstavljali po ljubljanskih prodajalniških oknih in med njimi ni bilo nobenega gibanja za ustanovitev umetnostne galerije, ker so imeli preveč drugih skrbi. Tudi v »Slovenskem umetniškem društvu«, ki mu je predsedoval Ivan Franke, podpredsednik pa je bil dr. Milj. Zarnik, ki je bil precej delaven, ni nikomur padlo v glavo, da bi kaj začel za umetnostno galerijo, pa tudi ne za paviljon za umetnostne razstave. Oboje se jim je zdelo nedosegljivo. Leta 1902. je bila v Ljubljani druga slovenska umetnostna razstava v Narodnem domu. H koncu leta 1902. je »Slovensko umetnostno društvo« prišlo v nered zaradi znane Groharjeve afe-re in z njo je tudi društvo samo prenehalo. Slovenski impresionisti, ki so začeli živahno umetnostno gibanje pri nas, so izgubili društveno organizacijo in so živeli vsak zase in delali vsak zase. Jakopič, ki je bil središče umetnostnega gibanja in tudi edini organizator, se je preselil v Škofjo Loko in od tam v Prago, Jama je živel deloma v Monakovem in ob Sotli, Grohar je pa po končani aferi bil na Brdu pri Lukovici, pozneje je pa šel na Dunaj. Tudi Sternina ni bilo v Ljubljani. Za kakšno skupno umetnostno akcijo ni bilo nobenih podlag. Misel, da bi kdo ustvaril v Ljubljani kakšno ustanovo, ki bi predstavljala slovensko oblikujočo umetnost ali pa oblikujočo umetnost sploh, je popolnoma spala. Tudi ni bilo nobenega pravega človeka, ki bi imel smisel in voljo, da bi imel s takimi stvarmi opravka. Na umetnostne razstave ni zaenkrat nihče več mislil, ker je imela druga slovenska umetnostna razstava l. 1902. slab tvarni uspeh, bila je pa tudi brez posebnega moralnega odmeva. Ustanovitev kakšne umetnostne galerije v Ljubljani bi se zdela umetnikom, še bolj pa občinstvu naravnost nemogoča stvar.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

Dne 18. septembra t. l. je preteklo 20 let, odkar je bila ustanovljena slovenska »Narodna galerija« v Ljubljani. V sredo, dne 18. septembra 1918 je bil namreč ustanovni občni zbor društva »Narodna galerija« v dvorani občinskega sveta na ljubljanskem mestnem magistratu, so bila sprejeta društvena pravila in je bil izvoljen prvi odbor in pa umetnostna komisija, ki je bila po prvih pravilih »Narodne galerije« zraven odbora društveni organ. Dne 18. septembra 1918, ko so se grmeli topovi ob Soči in se je v jesenskih nočeh v Ljubljano določilo slišalo grmenje topov ter so se bistrovidni ljudje že tresli za slovensko zemljo, vedoč za londonski pakt, je bil ustanovljen vrhovni zavod za slovensko oblikujočo umetnost. Ko je bilo društvo »Narodna galerija« ustanovljeno, ni imelo še ničesar zunaj svojih pravil in nekaj ljudi v odboru, ki so imeli trdno voljo in trdno vero, da mora njih prizadevanje roditi sad in da mora zrasti, pa naj se zgodi kar se hoče, v središču vsega slovenstva umetnostna galerija, ki bo dokaz slovenske duhovne moči tudi v oblikujoči umetnosti in za vse in vsakogar tudi dokaz starosti slovenske kulture in slovenskega kulturnega izročila. Šlo je za to, da postane meso sicer ne čisto jasna misel, ki jo je imel že baron Žiga Zois, ki je mislil na »galerijo izdelkov narodne umetnosti«, in ki so se je lotili l. 1866. spet Peter pl. Radics, dr. H. Costa, baron Anton Zois in prošt Kos, ko so hoteli ustanoviti v Ljubljani vsaj podružnico »Avstrijskega muzeja za umetnost in umetno obrt« in ki jo je l. 1880. spet v drugi obliki zagovarjal Peter pl. Radics v »Letopisu Slovenske matice« in pri tem prvič rabil ime »Narodna galerija«. Ker je stvar zanimiva in pa zato, da ne bo pozabljeno, na kakšnih miselnih podlagah je nastala slovenska »narodna galerija«, ki jih mora ohraniti ta ustanova za vselej, pišem pričujoči sestavek ob njeni dvajsetletnici. Z njim naj bodo pa popravljena tudi časopisna in druga poročila o nastanku »Na-

Vendar pravijo, da z grozdno akcijo pri nas ne bo nič. Tako vsaj so prijazno povedali ženam, ki so organizirane na desni, in fistim, ki so organizirane na levi.

Oblast, tako govore, je brez moči. Akcijo bi prav radi podprli, vendar prireditve kmet sam noče. Trmasti, starokopitni kmet, ki da pomena grozdnih tednov ne pozna in noče poznati, ki ima svoje veselje le v tem, da se šopiri z velikimi količinami pridelanega vina, ki meščanu grozdja ne privošči in ki se denarja brani. Da, tako pravijo! Celo to trdijo, da oblast med kmeti grozdnega tedna ne more priporočati ali celo zanj kaj ukreniti, ker obstajajo za to pač pomisleki. Kmet da bi vso stvar utegnil narobe razumeti in bi bilo to, saj razumete in veste, stranki in njenim koristim v škodo.

Politikom njih razloge radi pustimo; ne moremo pa razumeti, kako je mogoče, da toliko in toliko društev, ki z leve in desne silijo v kmeta, in da gospodje, ki vodijo ta društva, še niso nič naredili, da bi slovenskega kmeta poučili o rečeh, ki so njemu v korist in posredno koristne za slovenski narod.

Slovenski kmet, ki si še ohranil bistrost in razumnost svojih prednikov, ne glej, kdaj pride modrost z desne ali leve, svoje otroke poglej, ki so ponekod v vinorodnih krajih zaradi stalnega uživanja vina in pomanjkanja kruha umsko in telesno vse bolj onemogli. Žganjekuhe ti niso prepovedali, šmarnico ti puste gojiti. Zato pa, slovenski kmet, prislusni svoji pameti in se zavedi, da si moraš pomagati sam! Z.

Zatajeni nasveti

Glede na pereče vprašanje odcepitve sudetskoniških pokrajin od češko-slovaške republike pripoveduje »Prager Tagblatt« tele zanimive posebnosti:

Srce narodnih Čehov ne visi tako hudo na nekaj obmejnih krajih, kakor se po navadi misli. Ko je versajska mirovna konferenca pustila te nemške kraje stari deželi, sta bila takratni ministrski predsednik dr. Kramář in tudi zunanji minister dr. Beneš zoper to. Hotela sta bolj homogeno državo z močnejšo slovansko večino, toda francoski generali so vztrajali, da je to strateško nemogoče. Res so v obmejnem ozemlju nekateri revni okraji, ki so in bodo delali vsem vladam velike skrbi, a seveda tudi lepi in bogati okraji s premogom, radijem, zdravilnimi vreli in sposobnimi posebnimi industrijami, glede katerih je razumljivo, da so jih Čehi hoteli obdržati v svoji deželi in da so se radi dali prepričati od vojaških strokovnjakov, da bi se sicer meje dale je težko braniti.

Torej prav Francozi so bili tisti, ki so Čehom sedanje meje predlagali. In sicer so jih predlagali iz strateških razlogov, to se pravi po domače in naravnost, da bi se Čehi na njih laže branili pred kakšnim nemškim napadom. Danes pa prav ti Francozi razlagajo Čehom, naj te strateške meje puste, ker da bodo menda tako še močnejši.

Ovire razvoju tujskega prometa pri nas

Pred kratkim sta zborovali v Rogaški Slatini obe tujsko prometni zvezi v Sloveniji. Naj zavzema v vprašanju tujskega prometa kdor koli kakršno koli stališče, priznati mora vsekakor, da more pravilno razviti in uravnani promet s tujci pomeniti precejšen donos v gospodarskem oziru pasivni pokrajini, kakor je Slovenija, da pa je za razvoj tujskega prometa od strani države seveda treba pripraviti vse tiste pogoje, ki morejo gospodarsko koristni dotok tujcev v poletnih mesecih pospeševati. S temi vprašanji se vsako leto bavijo naše tujsko prometne organizacije in so se tudi letos. Sprejete resolucije ugotavljajo celo vrsto najbolj potrebnih akcij, ki bi jih morala za povzdigo tujskega prometa podvzeti država, pa jih kljub obljubam dozdej še ni, ali vsaj ne v zadovoljivi meri. Resolucije ugotavljajo predvsem dejstvo, da so dovozne poti k slovenskim tujsko prometnim postojankam marsikje pod vsako kritiko, in da se avtomobilske ceste, v prvi vrsti glavna državna cesta kot vhod v državo, še vedno niso začele modernizirati, oziroma izboljševati v taki meri, da bi to pomenilo napredek za nas, za tujce pa, navajane modernih zamejskih cest, vsaj znožno vožnjo. Nič se še ni ukrenilo glede glavne prometne žile v Sloveniji, državne ceste iz Maribora skozi Celje v Ljubljano in dalje proti Sušaku, kakor glede ceste z Gorenjskega in Ljubljane proti središču države ter je vsa zadeva še vedno na mrtvi točki. Zdelo se je, da je vprašanje zboljšanja cest v Sloveniji z obljubami, danimi na letošnjem kongresu za ceste v Ljubljani, stopilo v odločilni stadij glede na vrstni red cest, ki ga ima načrt pristojnega ministrstva. Toda na vrsto je prišla cesta Belgrad-Dubrovnik, medtem ko so dela na najprometnejši cesti Slovenije ostala tam, kjer so bila. Beležimo te ugotovitve najbolj poklicanega činitelja našega tujskega prometa kot kronisti v

potrdilo našega stalno izražane mnenja o potrebi zboljšanja našega cestnega omrežja, ki bi ga mogla v izdatni meri in obliki, primerni razvoju tujskega prometa v Sloveniji in položaju Slovenije kot križišču več mednarodnih cest, zboljšati samouprava pokrajine, če bi mogla razpolagati s svojim denarjem

Spotikanje nad slovenskimi besedami

»Proboj«, pisan še zmeraj v nekem pokvečenem postranskem državnem jeziku, se spotika nad slovensko besedo »malitev«. Pravi, da je pokazal to besedo nekoliko znancem, da pa mu je nihče ni mogel razložiti.

Napaka »Proboja« je bila pač v tem, da je kazal tisto besedo samo znancem, ne pa da bi se bil obrnil za svet na kakega vsaj nekoliko izobraženega človeka, recimo takega, ki ima vsaj dva, tri razrede kake srednje šole. Ta bi mu potem pokazal v kakem slovenskem besednjaku glagol maliti in mu razložil najprej njegov pomen, ki je sicer za slovenskega človeka očiten in samoobseben. Potem bi mu še razložil, da pridejo pač po navadi glagoli samo v nedoločni obliki v besednjake, da se glagol maliti da tudi spregati, na primer v sedanjem času: malim, mališ, mali, maliva, malita, malimo, malite, malijo, razen tega pa še v preteklem in prihodnjem času, ter da se na vse povrh lahko tvori iz njega tudi glagolnik in drugo. Poučil bi ga zlasti tudi, da je napačno, če bi iskal glagol v raznih izvedenih oblikah, kakor malimo, malijo, maljenje itd. po slovarjih in mu razložil bistvo glagola nedoločne oblike.

»Proboj« pravi seveda, da te besede ne razume »ne Štajerec ne Ljubljčan«. Dodati bi bilo še prilastek: jugoslovenski. Kajti Slovenec seveda to besedo prav tako dobro razume, kakor so mu tuja razna previranja, povorke in podobna jezikovna nesnaga. Res je samo to, kdor se v nesnagi valja, zgubi smisel za čistost. To velja seveda tudi za jezik. In tak človek ne more razumeti čistosti v jeziku, a še manj prizadevanja za čistost, pa naj je potem »Štajerc ali Ljubljčan«.

Iz nraštvenega podzemlja

Dne 17. t. m. je zapisal »Proboj«, jugoslovensko nacionalno glasilo sploh in glasilo Narodne Odbrane posebej, tele besede:

Ne bomo ponavljali vseh onih hvalospevov, ki so jih izrekli ljudje okoli »Slovenije« v nekdanjih časih tujim vladarjem, tujim dinastijam in tujim oblastem.

Niti eden izmed ustanoviteljev, lastnikov in izdajateljev »Slovenije« ni nikoli izrekal nobenih hvalospevov katerim koli tujim vladarjem, tujim dinastijam in tujim oblastem. Kdor kaj takega trdi, laže, pri čemer stopnjuje umazanost svoje laži v tem primeru tudi še z očitno denunciantovsko namero.

O, seveda, je takih ljudi med nami, še veliko jih je, ki so svoje dni prepevali čast in hvalo tujim, nam sovražnim vladarjem in oblastem. Samo da niso tisti danes pri »Sloveniji« in da niso nikoli bili pri njej. Kajti naše osredje in ozračje de slabo ljudem upogljivih tilnikov in vetrnjaških nazorov. Zato so se od nekdanj rajši zatekali tja, kjer je bila oblast. Zato se je »Slovenski narod«, to neomajno jugoslovensko nacionalno glasilo, med vojno tako navduševal, če so »Sokoli pretepali Kozake«, zato je bil tako poln hvale »častitljivega starčka« Franca Jožefa, tistega tujega vladarja, ki je dejal, da bi bil rajši nemški knez kakor slovenski cesar, tistega tujega oblastnika, ki se je upiral vseučilišču v Ljubljani, ker bi bilo to pač slovensko, pomagal pa je ustanoviti nemško gledališče v Ljubljani, nepotrebno v popolnoma slovenskem mestu in slovenski deželi.

Res, takšni načini političnega boja so madež na naši slovenski deželi. In zavedajmo se: jugoslovenstvo nam jih je dalo in del so njegove biti.

Ali bo, ali pa ne bo

D. V. Ljotić, voditelj protidemokratskega »Zbora«, si zastavlja v listu »Zbor« »dvoje vprašanj«. Tako najprej vprašuje:

Sprašujejo me nekateri prijatelji, trdni zborši: **Kdaj bo Zbor zmagal?**

In Ljotić seveda takoj odgovarja. Ne z navadnimi besedami, kajti on je »voditelj«, seveda rojen »voditelj«. Za takega so primerne samo besede prerokov in svetih mož. Torej:

Odgovarjam jim: Nisem o tem razmišljal, držeč se svetih besed: »Ni vaša stvar razumeti čase in leta«.

Za Ljotića je seveda prav za prav žrtev, da se je ponudil ljudstvu, jugoslovenskemu namreč, za vodnika. Kakor prerok v puščavi je šel sam vase in se spraševal. In hudi dvomi so mu mučili dušo ob tem premišljevanju. Le poslušajmo:

Mislil sem o nečem drugem, preden sem se odločil nastopiti to pretežno pot. Vprašal sem se: **Ali bo sploh Zbor zmagal?** In šel sem na to pot, ko sem dobil odgovor: Ako je tvojemu narodu odločena doba vekov, mora Zbor zmagati. Tvoj narod more v strašnih časih,

skozi katere gre, v kaosu, ki je tu, in v onem, ki še pride, dočakati novo zarjo samo tedaj, če bo šel po poti Zbora. Vsaka druga pot ga dovede v strašen polom. Vsaka druga pot je pot njegove zaslužene smrti. Samo ena pot je pot življenja in to je pot Zbora. Zato mora Zbor zmagati, ako je tvojemu narodu določena vekovna doba.

Kakor vidimo, je bila doba dvomov v duši poklicanega voditelja Ljotića bolj kratkotrajna. Kajti ko je poslušal svoj notranji glas, mu je ta takoj razložil politični položaj. Sicer kar je res, je res, ta notranji Ljotićev glas je bil zelo previden, zdi se mu pač, da preroki Ljotićeve vrste niso posebno v časih, pa se ne bi rad blamiral, kar je tudi za notranje glasove sitna zadeva. Zato mu je odgovoril na vprašanje o zmagi Zbora z vsem pridržkom. Zbor bo namreč zmagal samo takrat, če je Ljotićevemu narodu usojena doba vekov. In jugoslovan bo vzletel zlomek in jih pobasal kar v kaos, če ne pojdejo za Zborom, ki mu je Ljotić postavljen za voditelja.

Nam se zdi, da imamo že ves kaos kar pred seboj, v Zboru, in še posebej v Ljotićevem sestavku, in sicer ne samo tistega, ki je tu, ampak tudi tistega, ki še pride. Za slovenski narod pa si vsaj upamo reči, da se rajši odpove »vekovni dobi«, preden bi hotel zlesti v ta kaos.

Še enkrat Novo Celje!

(Dopis)

Nevarnost, da dobi tujec mesto »upravnika« v Novem Celju in še povrh tega žid, še vedno ni odstranjena. Slovenci smo z današnjim številom židovskih zdravnikov popolnoma saturirani in prav nič ne potrebujemo novih importov tega blaga, posebno pa ne za naše bolnišnice za umske bolezni, ko imamo sami dovolj lastnih mladih kvalificiranih moči. Povedano je bilo že večkrat v tedniku »Sloveniji«, da mora obvladati psihiater slovenščino vseskozi knjižno in po narečjih, ne pa da bo lomil nekako brozgo, ki ni ne to ne ono in ki je ne razume niti umsko zdrav razumnik, kaj še bolan slovenski kmet ali delavec. Vrh tega preti, da se zgodi z Novim Celjem to, kar se je zgodilo že z drugimi našimi zdravstvenimi zavodi na slovenskem ozemlju, ki nimajo prostora za naše, pomoči potrebne ljudi, dasi so bili njim namenjeni. Če se izgovarjajo sedaj neki mogočnejši na to, da noben naših mladih psihiatrov še ni dosegel dovolj visoke stopnje za ravnateljsko mesto, pa povemo, da je iz povsem osebnih razlogov svoje dni v Novo Celje premeščen kirurg moral voditi ta zavod brez vsake psihiatrične kvalifikacije skoraj dve leti.

Zato vnovič protestiramo, da bi Novo Celje osrečil spet kakšen tujec.

Važno v teh časih

V »Trgovskem listu« beremo:

Po zadnjem izkazu Narodne banke so naše terjatve proti Nemčiji narasle za 900.000 RM na 16,81 milijona RM. Istočasno pa se vedno bolj slišijo pritožbe naših trgovcev, da v Nemčiji že pred tremi meseci naročenega blaga še vedno ne morejo dobiti.

Pri sedanjem napetem zunanje-političnem položaju pa se mora računati tudi s tem, da se bo v prihodnje še teže dobilo blago iz Nemčije, zlasti pa dobro kakovostno blago. Vedno resnejša je nevarnost, da bomo lahko dobivali iz Nemčije samo tisto blago, ki je obležalo v skladiščih.

Na drugi strani pa je prav tako resna nevarnost, da bodo naši izvozniki še nadalje izvažali blago v Nemčijo, čeprav vedo, da ne bodo tako kmalu prišli do svojega plačila. Ta nevarnost je tem večja, ker Nemci radi nudijo tudi višje cene, samo da blago dobe. Pri tem pa je treba upoštevati še to, da izvažamo v Nemčijo samo prvovrstno in dobro kvalitetno blago. Naša mast, ki gre v Nemčijo, je prvovrstna, tako tudi naša živina le prima ali vsaj prve vrste. Prav tako pošiljamo v Nemčijo le najboljše sadje, dobra kakovost naših žitaric pa je tako splošno znana. A tudi vse naše industrijske rastline in vse naše rude so blago, ki se v večini držav plačuje z devizami. Zato je tem bolj potrebno, da prav resno preudarimo, če je res narodno-gospodarsko dobro, da tako v dobri veri kar naprej pošiljamo svoje prvovrstno blago v Nemčijo. Ta preudarek je tem bolj potreben, če se istočasno sliši, da naši trgovci v Nemčiji naročenega blaga ne morejo dobiti. Ves naš izvoz v Nemčijo se vendar plačuje z našim uvozom iz Nemčije. Če ni uvoza iz Nemčije, potem tudi ni plačila za naš izvoz. V tem primeru mora naš saldo z Nemčijo rasti, in da v resnici raste, dokazuje zadnji izkaz Narodne banke.

Zelo lahkomišelnost pa bi bilo, če ne bi upoštevali tudi vedno bolj napete zunanje-politične situacije. Saj nas tabela o naših kliringih opominja k previdnosti. V tej tabeli je že skozi mesece in mesece saldo naših terjatev proti Španiji vedno isti, ker ni mogoče dobiti iz Španije niti plačil niti blaga. Velikanska izguba bi bila, če bi se kaj podobnega pripetilo tudi našim terjatvam proti Nemčiji. Ne rečemo, da se bo tudi zgodilo ali da se to mora zgoditi, vsekakor pa je takšna mogočnost, in že sama takšna mogočnost nas sili, da smo previdni.

NAJBOLJŠE ŠIVALNE STROJE

»ADLER«

ZA DOM IN OBRT TER POSAMEZNE DELE IN KOLESA KUPITE PRI

PETELINC
LJUBLJANA

ZA VODO, BLIZU PREŠERNOVEGA SPOMENIKA

VEČLETNO JAMSTVO! - POUK V

UMETNEM VEZENJU BREZPLAČEN

Slovenska knjižnica v Ljubljani

Staro je prizadevanje po medsebojnem spoznavanju slovanskih narodov, ki se je tudi v večjem ali manjšem obsegu uveljavljalo pri posameznikih in raznih društvih. Po svetovni vojni je stopalo v ospredje tudi politično sodelovanje na novo nastalih slovanskih držav. V tem pogledu moramo imenovati posebno državno-politično zvezo med Češko-Slovaško in Jugoslavijo.

Temu namenu po medsebojnem spoznavanju naj bi služila ustanovitve mestne slovenske knjižnice v Ljubljani. Kot prvi korak k splošni slovanski knjižnici v Ljubljani naj bi bila Masarykova češko-slovaška knjižnica, ki bi jo upravljala mestna občina.

Znanje češčine in slovaščine se je pri nas posebno po vojni razširilo precej. Želeli bi bilo, da bi državna uprava uvedla učenje slovanskih jezikov (češčine, poljščine in ruščine) v srednje šole vsaj kot neobvezen predmet. Sedaj je to učenje prepuščeno skrbi posameznih zasebnih društev.

Naše stvari naj ostanejo pri nas!

Pred kratkim je obiskal Ljubljano profesor bazelskega vseučilišča dr. Häfliger, vodja zgodovinskega lekarniškega muzeja v Bazlu, z namenom, da si pri nas v Sloveniji ogleda zbirke zgodovinskega gradiva v raznih ljubljanskih lekarnah. Te si je ogledal, kakor tudi zbirko lekarniških antikvitet v Trzinu. Kakor znano imajo razne države v Evropi lepo urejene, bogate muzeje te vrste, Amerika pa hoče urediti celo svetovni muzej zgodovine lekarništva. Tako je lekarniška zbornica tudi v Zagrebu začela z akcijo, da se tam ustanovi samostojen lekarniško-zgodovinski muzej, ki naj bi zbiral zgodovinsko gradivo. Posebno je tu pripomnil, da bi morala tudi ljubljanska lekarniška zbornica čutiti svojo dolžnost, da tudi ona začne delati za ustanovitev takega muzeja v Ljubljani, kar ob obitem zgodovinskem

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Povedal mi sicer ni nič novega. A že dejstvo, da je govoril tako in o takih stvareh meni, ki me je dobro poznal, je dovolj. Imel je za seboj bogato prakso v avstrijski policijski službi, pa je lahko povedal marsikaj. Naj navedem le najznačilnejše: med drugim je dejal:

»Takih in podobnih ovadb dobivamo mnogo. Večinoma od ljudi, ki bi jim ne segel v roko. Zato sem vsaj jaz previden in se najprej, če le mogoče, prepričam o pravni vrednosti ovaditelja. Vidite, v današnjem primeru je ovaditelj večji lump od ovadene. Prvi je bil kaznovan že večkrat, drugi odsedeva šele prvo kazen. Da ovadeni ne more biti kdo ve kakšen falot in da je najbrž sam zapeljan, sklepam že iz njegove naivnosti, da se je zaupal popolnoma neznanemu človeku. Pravi hudodelci so previdnejši. Večini ovaditeljev ne gre za to, da se hudodelstvo prepriči ali že storjeno kaznuje. Glavni nagib sta maščevanje in želja, da sebe postavijo v ugodno luč. Mnogi imajo kaj na grbi, pa upajo, da jim bo spregledano, ko pride na dan, ali da se bo z njimi ravnalo obzirneje, če je postopek že v teku. Drugi spet z ovadbo zaračajo grehe, ki jih bodo šele storili. Največ ovaduhov je med vlačugami, postopači in lahkimi služkarji, ki hodijo mnogo po svetu in veliko občujejo z ljudmi. V nekaterih poklicih je nad polovico, če ne ovaduhov, pa informatorjev.

Vsakega ovaditelja si ogledam natančno, skoraj slehernemu bi lahko povedal v obraz, kakšni nagibi so ga napolnili do ovadbe. Včasih mi je kar na jeziku, da bi rekel takemu podležu to, kar je: lump. Pa moram molčati in ravnati z njim kot s poštenjakom. Večina ovaduhov je že predkaznovanih; če ne, so pa drugače na slabem glasu: kot prepirljivci, zavistneži, škodoželjneži. Prihajajo tudi ovadbe iz političnega sovraštva. Navadno brezimne. Tu in tam ovaditelja izsledimo, a ga

gradivo, ki si ga je prišel ogledat celo zamejski strokovnjak in vseučiliški profesor, ne bi bilo prav težko. Predvsem pa je treba obrniti pozornost javnosti in odločujočih ljudi na to, da se tako zgodovinsko gradivo ne daje iz rok in ne dobavi drugim snujočim se podobnim muzejem zunaj Slovenije. Obveljati mora načelo, naj naše stvari ostanejo pri nas, predvsem pa je paziti na to, da se z našim zgodovinskim gradivom obogate slovenske zbirke in muzeji, če pa jih za posamezne stroke še ni, naj se ustanove v Ljubljani kot slovenski prestolnici.

Podobne misli je moral vsak slovenski človek imeti tudi ob ogledu fotografske razstave na letošnjem jesenskem velesejmu v Ljubljani, kjer je bilo razstavljenega obilo izredno zanimivega zgodovinskega fotografskega gradiva, ki bo postalo še bolj pomembno za naše znanec, ako ga bomo znali varovati in shraniti v posebnem fotografskem muzeju. Naj na to mislijo naši podjetni foto-amaterji in naj čim prej uresničijo lepo zamisel fotografskega muzeja v Ljubljani. Kulturno zgodovinsko gradivo v Sloveniji bi se tako lepo pomnožilo z dvema novima muzejema v Ljubljani, s fotografskim in lekarniškim, s čimer se bomo oddolžili pravi narodni zavesti v nas, ki naj oplodi tudi naše prihodnje rodove z isto mislijo.

Politično prepevanje

V »Večerniku« od 14. t. m. piše v poročilu o neki knjigi dr. Milana Petrovića Rr.:

Za znanstvenike je jasno, da tvorijo danes Hrvati in Srbi dva naroda. Za sociologe je tudi jasno, da jugoslovanske nacije še ni. Če se bo kdaj amalgamirala po zgledu drugih velikih nacij, je to politična pesem prihodnosti. Dani so vsi pogoji.

Včasih, v »Jutru«, je v tem pogledu sicer precej drugače pisal. Ne samo Srbi in Hrvatje so bili zanj en narod, ampak še Slovence je prištel k temu narodu, kljub posebnemu jeziku, ki ga niti Hrvatje niti Srbi ne razumejo, če se ga niso učili. Zato pač manjka tem besedam prepričevalnosti in jim je bo manjkalo do takrat, ko nam svojo kulturno-politično preobrazbo nekoliko obrazloži.

Sicer naj mu bo pa pri jugoslovenih v dobro šteto, da so dani po njegovem mnenju vsi pogoji za uresničenje »politične pesmi« srbsko-hrvaškega enotnega naroda.

Škoda le, da je glede Slovencev tako previden. Ali nima morebiti tudi zanje pripravljene kakšne politične pesmi? Namreč tiste enoglasne?

Mali zapiski

Prepovedani časopisi

Državno pravdnništvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti:

1. št. 2 časopisa »Novi student«.
2. št. 9 lista »Lička sloga«.
3. št. 8 časopisa »Kultura«.

Vsi ti časopisi izhajajo v Zagrebu.

pustimo v veri, da je neznan. Med temi so večkrat zelo ugledne osebe.

Vzemite današnji primer. Ovaditelj se je hribovsko potulnil, se navidezno vdal, zraven pa mislil na ovadbo. Opuščen iz zapore je takoj prišel sem. Misli, da se je prikupil. Prepričan sem, da bo kmalu spet pod ključem. Studijo se mi taki značaji. Ne samo meni. Seveda so tudi izjeme. O teh ne govorim. Vi na današnjem primeru najbrž ne opazite nič posebnega. Za mene je pa zanimiv, ker je ovadba kaznjena zoper kaznjena. Taki primeri so zelo redki in spadajo po večini med najgore. Med jetniki vlada neko tovarištvo, ki se večkrat ohrani tudi zunaj. V zaporu se spoprijateljijo najbolj tudi ljudje. Tikajo se od prvega trenutka dalje. Veže jih enaka usoda. Dokler teče preiskava, so še previdni, po obsodbi pa si navadno zaupajo vse. Dele si tobak in pomagajo drug drugemu, kakor morejo. Molče in taje, kadar se kdo pregreši zoper hišni red; izdajalec jim je izvrvček, ki ga zaničujejo. Ni razlike med boljšimi in preprostim: v zaporu so vsi enaki. Gotovo so tudi tu izjeme, a le redke.

In glejte, tu je prišel človek, pa ovadil tovariša, ki je še v zaporu. Motite se, če mislite, da je to storil iz poštenja. Še daleč ne. Prav je, da je ovadil; ali zato je vseeno umazan značaj. Trenutno še ne morem reči, kaj ga je nagnilo do tega. Mogoče, da mu ovadeni ni izpolnil kake želje, da mu ni dal tobaka, če ga je imel, in podobno. Taki primeri imajo skoraj vedno kako grdo ozadje.

Še bi bila govorila, toda mudilo se mi je, ker sem moral obvestiti še predsednika. Naj je govoril iz kakršnega koli razloga tako, čudil sem se nemalo, slišati kaj takega iz njegovih ust. Priznati moram, da sem dobil o njem boljše mnenje.

Slovensko slovstvo o življenju jetnikov je razmeroma revno, a še to pristransko. V mislih imam politične jetnike. Precej obširno se ukvarja o svojem bivanju v zaporu in konfinaciji Ivan Hribar v svojih Spominih. Pritožuje se, ali njegov položaj je bil v primerih s položajem drugih še rožnat.

Sedemdesetletnica tiskarske organizacije

Sedemdeset let je že, odkar so v Ljubljani tiskarji osnovali svojo organizacijo, ki spada danes med najmočnejše strokovne združbe. Svoj jubilej nameravajo praznovati na posebno slovesen način: z izletom na Mrzlico, razstavo, orkestralnimi nastopi, akademijo, igrami, slavnostnimi zbori in podobnim.

Ker je tiskarsko delavstvo tisto, ki najbolj neposredno pomaga, da gre naša slovenska beseda pomnožena v svet, mu želimo ob jubileju, da mu uspe po njegovih željah in da mu da pobudo in veselje, da vztraja v svojem delu.

Slab račun

Ameriški list »Post«, ki izhaja v Denverju, piše glede na prizadevanje Anglije in Francije, da napravita sporazum z Nemčijo na račun Čehov:

Noben sedaj doseženi sporazum med Anglijo, Nemčijo in Francijo ne bo preprečil vojne. Dal bo Hitlerju samo časa, da ojači svoj vojni stroj in da se bolj pripravi na dan, ko se bodo vojskovali naciji zoper Francijo, da se bodo maščevali za poraz v svetovni vojni.

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenijo« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanji naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov.

To zato, da list tvorno podpro in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Naslove novih naročnikov naj pošiljajo naši prijatelji na naslov: UPRAVA TEDNIKA »SLOVENIJA«, LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 17.

Uprava tednika »Slovenija«

Vabilo

Prjeli smo:

Pozor vsi založniki, samozaložniki in izdajatelji revij! Društvo slovenskih pisateljev sprejema knjige od 20.—24. t. m. v Trgovskem domu, prvo nadstropje, vsak dan od 8—12 in 14—18. Pozivamo vse prizadete, da nam svoje gradivo dostavijo čimprej.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

Bilo jih je, ki prestopivši prag ječe, niso nikoli več zagledali belega dne. Graški zapor, Petrovaradin, Šremska Mitrovica in drugi so bili pravi pekli. Hribarjev opis dopolnjuje nekoliko knjiga kranjskega dekana Matija Škerbeca, izšla l. 1957. v založbi Tiskovnega društva v Kranju pod naslovom »Šenčurski dogodki«. Medtem ko se zdi Hribar skoraj mehkužen, pa je Škerbec preveč obziren. Vtišek imam, da bi bil lahko povedal več; saj celo hvali na mestih, kjer bi lahko grajal.

Najbogatejše v tem pogledu je rusko slovstvo. Med Slovenci so najbolj znana dela Leva N. Tolstoj, Gorkoga in Dostojevskega. Ali tudi njihovi spisi ne podajajo polne slike trpljenja po carskih ječah in sibirskih rudnikih. Kljub temu so pretresljive. Današnji človek se čudi, da so taka dela sploh bila mogoča v carski Rusiji. V očeh Francovega podložnika, Nemca ali prebivalca katere koli celotnostne države se zdi stara Rusija kot pravi raj svobode tiska. Gledano s ptičje perspektive imajo morda prav. Še več! V carski Rusiji ga ni bilo, ki bi se bil upal reči, da Tolstoj, Gorki, Dostojevski in drugi lažejo. Smešili in preganjali so jih pač.

Česar še v carski Rusiji ni bilo, je pa pri nas. Ob izidu Škerbecove knjige sem slišal ne enkrat v raznih variantah: Še premalom so ga, prekletega farja... — Torej ker je »far« in političen nasprotnik! Takega po buči, da bo pomnil, pa naj je še tako pošten in idealen. Za političnega nasprotnika naj torej ne bo ne zakona ne pravice. Mlati, dokler si na oblasti, da boš počival! Ne misli na to, da ima vsaka palica dva konca. Znamenje poživanja. Dokaze naj nadomesti surova sila. In ljudje s takimi nazori se še drznejo peti slavospeve Masaryku! Škerbec se s svojo knjigo gotovo ni hotel odteti v slavo mučeništva, to mu mora priznati vsak, kdor še more misliti stvarno. Pokazal je le na nizkotne načine političnega boja pri nas in na ravnanje z nasprotnikom, kadar se oblastnem posreči, ga spraviti na tla. Povedal je mnogo premalom, pa še tisto prerožnato. (Dalje prih.)